

Античка драма 1

Врста и ниво студија: основне академске, 1. семестар

Наставник: др Јелена Пилиповић, редовни професор

Број ЕСПБ: 3

Статус предмета: изборни предмет, све групе

Циљ предмета

Циљ предмета је да омогући основни ниво општих и посебних знања из области античке драме, у домену Есхилове и Софоклове трагедиографије. Стицање знања се одвија у три аспекта: књижевноисторијском, књижевнотеоријском и херменеутичко-естетском. У књижевноисторијском погледу, циљ предмета је сагледавање настанка и еволуције трагедије као једног од темељних феномена античке и опште културе, као и уочавање њених контекстуални веза са културолошки блиским феноменима: демократијом, реториком, филозофијом. У књижевнотеоријском погледу, циљ предмета је уочавање жанровских законитости трагедије, као и сагледавање снажне динамике коју жанр носи у себи. У херменеутичко-естетском погледу, циљ предмета је препознавање полисемије и полифоније трагичког дела, потом уочавање самосвојности античке трагедије и аутохтоног трагичког феномена наспрам других драмских остварења у историји светске књижевности, као и овладавање умећем тумачења појединих трагичких дела, уз препознавање њихове контемплативне, естетске и симболичке вредности.

Исход предмета

По одслушаном предмету студенти ће стећи знања и способности потребне да се рана и развијена хеленска трагедија анализира на компетентан начин, да се разуме њена самосвојна идејна и естетска вредност те да се препозна њен интертекстуални удео у касније насталим уметничким делима, разних жанровских и дисциплинарних одређења, као и у културалним токовима и формацијама. Стећи ће такође и знања и способности неопходне да се основни мотиви, идејни токови и естетски квалитети Есхилове и Софоклове трагедиографије сагледају у различитим контекстима и да се креативно повежу са разним феноменима потоњих епоха, укључујући и савремену.

Садржај предмета

Предавања ће покушати да осветле како трагедију и комедију као књижевноисторијске и књижевнотеоријске облике, тако и културалне феномене трагичног и комичног, у мери у којој је то могуће на основним студијама. Стога ће у уводном делу курса знатна пажња бити посвећена култу Диониса, литургијској природи драме, семантици Диониса и Аполона на нивоу компаративне митологије, архетипа, као и Ничеовим конструктима дионизијског и аполинијског и њиховом рефлексу у

деконструкционистичкој мисли. Како би био могућ делотворан и непосредан херменеутички сусрет са текстовима самим, најпре ће бити уведени појмови ентузијазма и екстазе, а потом опште црте формалне и симболичке структура атичке трагедије. Труд ка спознавању дела Есхила (*Оковани Прометеј*, *Орестија*) и Софокла (*Електра*, *Антигона*, *Цар Едип*, *Едип на Колону*) одвијаће се кроз анализу конкретних аспеката драмског текста - фабуле, трагичких јунака, хорских сегмената, али и кроз разумевање низа комплексних концепата на којима почива трагичко дело – као што су кривица, хибрис, хамартија, хамартема, патос, катарза, емпатија... Завршетак курса биће посвећен апоријама које атичка трагедија собом поставља, међу којима су теодицеја, антрополошки песимизам, слобода воље, однос индивидуалног, колективног и универзалног.

Начин оцењивања:

- похађање наставе: до 10 поена
- учешће на часу: до 20 поена
- усмени испит: до 70 поена

Оквирни план наставе

1. Феномен драме; култ Диониса и литургијска природа античке драме; семантика Диониса и Аполона на нивоу компаративне митологије, Ничеови конструкти и њихов рефлекс у деконструкционистичкој мисли; појмови ентузијазма и екстазе.
2. Настанак трагедије – филолошко-историјски осврт; однос драме и демократије; феномен трагичког и упознавање са основним правцима у анализи трагичног феномена - ритуалистичким, антропо-структуралистичким, психоаналитичким, деконструкционистичким;
3. Структуралне и формалне особености трагедије – естетика органске форме; структурална двострукоост – феномен трагичког хора; однос перформативног и текстуалног; рецептивни ланац и рецептивни одговор; емпатија и катарза као психолошки феномен;
4. Настанак и порекло трагичких појмова – патос, хибрис, хамартија, хамартема; Хесиод, Солонова елегија; мијазма и катарза као ритуални феномен; ритуални аспекти трагичке визије; однос ритуала и морала;
5. Опште одлике Есхиловог стваралаштва – етика мере и канонско одређење појма хибрис; осврт на Персијанце; однос митско-епског и политичко-историјског у трагичком свету;
6. *Оковани Прометеј* - херменеутичка анализа; атипична трагедија богова; интертекстуални, идејни и политиколошки аспект; идеал филантропије; категорија слободе и њена важност за трагичку визију света;

7. *Орестија* – једина органска трилогија; херменеутичка анализа Агамамнона као парадигматске трагедије; појам оикоса – однос индивидуе и заједнице;
8. *Орестија* – херменеутичка анализа *Хоџора*, с освртом на појам трагичке кривице; улога хора у трагедији;
9. *Орестија* – херменеутичка анализа *Еуменида*, с културолошко-историјским осврт на институцију Делфског пророчишта; однос сакралног и полисног;
10. Опште одлике Софокловог стваралаштва – самосвојности антрополошке визије; особености онтолошке визије – осврт на пролог *Ајанта*; трагичка иронија;
11. *Електра* – херменеутичка анализа; појам тренодије и њен значај за трагедију; појмови филије и филаутије, њихов преплет;
12. *Антигона* – херменеутичка анализа; институција закона и њен темељни значај у хеленској култури; однос *оикоса* и *полиса*; трагедија као сукоб егзистенције и вредности;
13. *Едип* – херменеутичка анализа; фигура сотериолошког хероја; идеал самоспознаје у трагичком виду; ефемерност људског бића; симболика ослепљивања;
14. *Едип на Колону* – херменеутичка анализа; појам хтонског хероја и сакрални темељи трагедије; преозначавање категорија кривице и казне.
15. Идејни значај и културолошки контекст Софоклове трагедиографије; однос трагедије, спознаје и самоспознаје; модалитети божанског дејствовања у Софокловом свету и теолошке визије хеленских филозофа; појам границе у филозофији и законодавству класичне Атине; испитивање традиционале етике и софистички преокрет.

Испитна питања

- Есхил, *Оковани Прометеј* - Лик Прометеја: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Оковани Прометеј* - Лик Ијо: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Оковани Прометеј* - "Зевс": текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Оковани Прометеј* - Хор: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Есхил, *Агамемнон* - Лик Клитемнестре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Агамемнон* - Лик Агамемнона: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra

- Есхил, *Агамемнон* - Лик Касандре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Агамемнон* - Хор: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Есхил, *Хоефоре* - Лик Електре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Хоефоре* - Лик Ореста: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Хоефоре* - Лик Клитемнестре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Хоефоре* - Хор: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Есхил, *Еумениде* - Лик Ореста: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Еумениде* - Колективни лик Еринија: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Еумениде* - Лик Аполона: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Есхил, *Еумениде* - Лик Питије: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Есхил, *Еумениде* - Лик Атене: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Есхил, *Еумениде* - Ареопаг: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Софокле, *Електра* - Лик Електре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Електра* - Лик Ореста: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Електра* - Лик Клитемнестре: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Антигона* - Лик Антигоне: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Антигона* - Лик Креонта: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Антигона* - Лик Хемона: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra

- Софокле, *Антигона* - Хор: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст
- Софокле, *Цар Едип* - Лик Едипа: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Цар Едип* - Лик Тиресије: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Цар Едип* - Лик Јокасте: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Цар Едип* - Лик Креонта: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Цар Едип* - Хор: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст • Софокле, *Цар Едип* - Пророчиште у Делфима: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст

Софокле, *Едип на Колону* - Лик Едипа: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra

- Софокле, *Едип на Колону* - Ликови Антигоне и Исмене: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Едип на Колону* - Лик Тезеја: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra
- Софокле, *Едип на Колону* - Лик Полиника: текст, поетски контекст, књижевнотеоријски контекст, идејни контекст, аргументи pro et contra

Примарна литература

Есхил. *Оковани Прометеј*

Есхил. *Орестија*

Софокле. *Електра*

Софокле. *Антигона*

Софокле. *Цар Едип*

Софокле. *Едип на Колону*

Секундарна литература

Зоран Стојановић, прир. 1984. *Теорија трагедије*. Београд.

Албин Лески. 1995. *Грчка трагедија*. Прев. Томислав Бакић. Нови Сад.

Албин Лески. 2001. *Повијест грчке књижевности*. Прев. Здеслав Дукат. Загреб; стр. 228-302, 339-409, 413-446.

Драгослав Срејовић - Александрина Цермановић-Кузмановић. *Речник грчке и римске митологије*. Више издања.

Фридрих Ниче. *Рођење трагедије из духа музике*. – разна издања

Жан-Пјер Вернан. 1990. *Порекло грчке мисли*. Прев. Мира Вуковић. Сремски Карловци – Нови Сад.

Жан-Пјер Вернан - Пјер Видал-Наке. 1993. *Мит и трагедија у античкој Грчкој 1-2*. Прев. Јован Попов. Сремски Карловци – Нови Сад.

Аница Савић-Ребац. 2015. *Дух хеленства*. Београд.

Мари Делкур. 1992. *Делфијско пророчиште*. Прев. Мила Баштић. Сремски Карловци – Нови Сад.

Фридрих Ниче. 1998. *Списи о грчкој књижевности и филозофији*. Група преводилаца. Сремски Карловци – Нови Сад.

Мирча Елијаде. 2003. *Свето и профано*. Прев. Зоран Стојановић. Сремски Карловци – Нови Сад.

Олга Фрејденберг. 1987. *Мит и античка књижевност*. Прев. Радмила Мечанин. Београд.

Јан Кот. 1974. *Једење богова. Студије о грчким трагедијама*. Београд.

Гордан Маричић. 2008. *Сатирска драма данас: теорија или театар?* Београд.

Jacqueline de Romilly. 1968. *Time in Greek Tragedy*. Cornell University.

M.S. Silk, ed. 1998. *Tragedy and the Tragic - Greek Theatre and Beyond*. Oxford.

Charles Segal. 1981. *Tragedy and Civilization - an interpretation of Sophocles*, 1981.

Kallich – MacLeich – Schoenbohm, eds. 1968. *Oedipus. Myth and Drama*. New York.

P.E. Easterling, ed. 1997. *The Cambridge Companion to Greek Tragedy*. Cambridge.

The Oxford Classical Dictionary

Многе теме везане за овај курс обрађене су у облику видео предавања на Јутјуб каналу *Свет антике* -

<https://www.youtube.com/channel/UChkuZDQoBZ5pdCEMGIzmY8A>